

Unge med ADHD/Autisme & jobcentret: Vi har et godt "tilbud" til dig

af socialfaglig konsulent Søren Møller Petersen

Det kan være svært, når man som ung med ADHD/Autisme bliver tilknyttet et jobcenter. Centret har sine normer og regler, som de unge kan have svært ved at forstå og indordne sig under. I artiklen ser vi med udgangspunkt i en konkret sag på nogle af de typiske problemstillinger.

Camilla er 20 år. Hun forlod folkeskolen i slutningen af 10. klasse uden at gå til eksamen. Startede på teknisk skole med det formål at få en uddannelse inden for IT. Gennemførte basisåret, men kom ikke videre pga. manglende praktikplads. Hun har siden haft en række korterevarende jobs på fabrik og i forretning. Også disse forhold er endt med afskedigelse, idet hun ikke har formået at møde stabilt. I et enkelt arbejdsforhold nåede hun aldrig at møde på arbejdspladsen, idet hun ikke kunne overskue transporten til og fra arbejde. Hun skulle med to bybusser for at nå frem.

Camilla har egen lejlighed, men opholder sig en del hos sin mor, da hun har svært ved at

overskue at holde orden og lave mad. Moderen har ikke selv stort overskud, da hun lider af PTSD (posttraumatisk belastningsreaktion) og er i fleksjob.

Camilla har igennem det seneste år været på kontanthjælp. Jobcentret har etableret en jobpraktik i en fotoforretning og efterfølgende tilmeldt Camilla et opkvalificerende kursus for unge uden erhvervserfaring og arbejdsmarkedskendskab. Praktikken i fotoforretningen bliver stoppet af arbejdsgiveren. Han er sådan set godt tilfreds med Camilla's faglige indsigt og færdigheder. Men hun magter ikke kundekontakten. Hun er for sær.

Den anden foranstaltning – det opkvalificerende kursus - dropper Camilla selv ud af, da hun har meget svært ved at finde sig til rette med kursusformen. Kurset indeholder meget gruppearbejde, hvor gruppen i fællesskab skal strukturere og planlægge opgaverne. Herudover kan Camilla slet ikke overskue den del, der handler om, at hun på egen hånd skal opsøge virksomheder og uddannelsesinstitutioner for at indsamle viden og øve sig i at præsentere sig.

Camilla skylder husleje for de sidste par måneder og er i fare for at blive sat på gaden.

De økonomiske problemer er først og fremmest en følge af sanktioner fra jobcentret, sekundært også en følge af, at hun har svært ved at overskue og administrere sin økonomi.

Jobcentret har et par gange valgt at give Camilla økonomiske sanktioner efter aktivloven, fordi hun er udeblevet fra opfølgningssamtaler, og fordi hun droppede ud af det opkvalificerende kursus, som hun var henvist til.

Camilla er meget vred på sagsbehandleren i jobcentret. Forstår ikke, hvorfor hun er blevet straffet med sanktioner. Bare fordi hun havde glemt at komme til en samtale. Og fordi hun stoppede på det der underlige kursus. Det var jo beregnet for sådan nogen med sociale problemer og sådan. Og sådan én er hun jo ikke. Hun troede i øvrigt, at det var frivilligt at deltage. Sagsbehandleren har hele tiden omtalt både jobpraktikken og kurset som tilbud.

Jobcentret er bekendt med at Camilla på et tidspunkt har fået diagnosen Asperger Syndrom, idet en kontaktperson fra kommunens hjemmevejlederkorps har ringet på et tidspunkt for at spørge til baggrunden for de økonomiske sanktioner og for at forklare lidt om Asperger Syndrom. Hjemmevejlederen foreslog også at kontakte kommunens voksenhandicapafdeling for at søge uddybende information om borgerens handicap. Jobcentermedarbejderen har dog ikke fundet det relevant at følge op på hjemmevejlederens henvendelse.

Hvad jobcentret kunne have vidst

Sagsforløbet – som vi har stykket sammen af flere konkrete sager - opsummerer nogle af de væsentligste problemstillinger, som vi møder i relation til jobcentrenes sagsbehandling, når det drejer sig om borgere med ADHD med diagnoser inden for autismespektret, som f.eks. asperger.

Hvis jobcentret havde bedt handicapafdelingen om at uddybe kendskabet til Camilla eller oversende relevante udredninger, så kunne jobcentret have fået oplysning om at:

- Camilla er udredt som 14-årig og har fået diagnosen Asperger Syndrom
- at hun er intellektuelt velfungerende
- er særlig dygtig til alt, hvad der har med IT at gøre
- har meget vanskeligt ved at begå sig i sociale sammenhænge
- ikke magter at arbejde i grupper
- har et udtalt behov for struktur og støtte til at skabe struktur i dagligdagen
- har store problemer med at orientere sig i tid og rum
- at problemstillingerne er vedvarende
- at Camilla derfor har et vedvarende støttebehov. Hvis behovet imødekommes vil Camilla formentlig være i stand til at gennemføre en uddannelse (gerne inden for IT området) og passe et arbejde - i det mindste på fleksvilkår.
- at Camilla siden 15 års alderen har haft en støtteperson – først efter servicelovens børneafsnit, og fra 18 års alderen efter voksenbestemmelserne.
- at Camilla kun i begrænset omfang erkender sit handicap

Manglende samarbejde

Når nu vi kender disse væsentlige forhold omkring Camilla, er det indlysende, at jobcentret har sagsbehandlet på basis af utilstrækkelig information om borgerens handicap. Man kan selvfølgelig sige, at jobcentret er delvis undskyldt. I den konkrete sag er der kun sket en overdragelse af sagen fra kommunens børn- og unge afdeling til voksenhandicapafdelingen. Jobcentret blev ikke inddraget.

Hvis dette var sket, kunne jobcentret have tilegnet sig de oplysninger om Camillas handicap, som er nævnt ovenfor.* De relevante aktører - børn- og unge, voksenhandicap, UU-vejleder, jobcenter samt Camilla og hendes mor - kunne have sat sig sammen og lavet nogle planer for uddannelse, drøftet støttebehov og muligheder m.v. Læs i øvrigt mere om problemstillinger og mulige tilgange til overgangen fra barn til voksen i artiklen "Overgang fra barn til voksen" i dette temanummer.

* Camilla skal i givet fald give sit samtykke til, at der udveksles oplysningerne imellem afdelingerne.

Jobcentret har også et ansvar

Dernæst er det oplagt, at jobcentret af egen drift burde have søgt uddybende oplysninger om den unges handicap, da sagsbehandleren via opringning fra hjemmevejleder bliver gjort opmærksom på, at borgeren har et handicap, og der er etableret foranstaltninger efter serviceloven.

Når sagen ikke belyses

I og med at jobcentret ikke har (eller søger at tilegne sig) relevant viden om Camillas handicap kan man hellere ikke tage de nødvendige hensyn i tilrettelæggelsen af indsatsen.

Problemer i sagen kan i vid udstrækning forklares med henvisning til hendes handicap. Et arbejdsforhold glipper, fordi hun ikke kan overskue transporten, et aktiveringstilbud må afbrydes, fordi hun ikke evner kundekontakten, og det opkvalificerende tilbud forudsætter ligeledes en evne til at begå sig socialt. En evne, som Camilla på grund af sit handicap ikke har. Mødet med sagsbehandleren, som Camilla misser, kan også forklares med hendes handicap.

Opmærksomhed og støtte

I den konkrete sag har Camilla som nævnt gennemført et basisår på teknisk skole. Her ville man formentlig kunne bygge videre på hendes force inden for it-området. Det forudsætter imidlertid en anerkendelse af hendes handicap og en indsats fra jobcentrets side med henblik på at rekvirere en relevant læreplads, hvor man kan mobilisere den nødvendige forståelse for hendes handicap. Og muligvis skal der også etableres en eller flere af de supplerende støtteforanstaltninger, der vil blive omtalt i det følgende.

Set fra oven - løsningsforslag

Hvis vi et øjeblik bevæger os op på et mere generelt plan, så vil det være sådan, at en del voksne med ADHD eller forstyrrelser inden for autismespektret godt kan profitere af beskæftigelseslovgivningens forskellige tilbud om praktik eller opkvalificering, blot man er opmærksom på de særlige behov, som knytter sig til disse borgere.

Der kan være behov for støtte til at lære at tage offentlige transportmidler til og fra praktik- eller uddannelsesstedet. Man kan overveje

Paragiraffen & Mona: Et godt "tilbud"

Overalt i kommunen og f.eks. i kommunens jobcenter vrirler det med fagsprog og udtryk, der har en speciel betydning. F.eks. har jobcentret tit et "tilbud" til sine kunder. Men i modsætning til håndværkerens eller købmandens tilbud er jobcentrets version ikke nødvendigvis et, du kan vælge at afslå. Den slags sprogbrug skaber tit forvirring for en ung med ADHD, der tager alting meget bogstaveligt.

Tekst og idé: ThC - tegninger Ditte K.

at tilkoble en mentor efter beskæftigelseslovgivningen, være opmærksom på muligheden for at samarbejde med en allerede ansat støtteperson efter serviceloven.

Eller man kan – om muligt – søge at etablere aktiviteten i umiddelbar nærhed af borgerens hjem, så transport helt undgås.

Det er ligeledes vigtigt at være opmærksom på, at de nævnte grupper af borgere har vanskeligt ved at forstå "koderne" i det sociale samvær. Foranstaltninger, der forudsætter stærke sociale kompetencer – som f.eks. en arbejdsdag besat med kundekontakt, et kursusforløb med masser af gruppearbejde og opgaver, der indebærer selvstændig opsøgende virksomhedskontakt med henblik på selv-præsentation bør således undgås.

Endvidere er det vigtigt, at ikke bare jobcentret – men også arbejdsgiveren på praktikstedet eller medarbejderne på kursuscentret har forståelse for, at den borger, de samarbejder med, har et handicap, som der skal tages relevante hensyn til.

For nogle borgere vil støttebehovet være så omfattende, at det kan være relevant at overveje at tilkoble personlig assistance efter "lov om kompensation til handicappede i erhverv".

Klar kommunikation

Borgere med ADHD og visse forstyrrelser inden for autismspektret tager så at sige deres medmennesker på ordet. De tager ordene for pålydende. De opfanger ikke underliggende budskaber – det, der kan aflæses i stemmeføringen og kropssproget. Det er derfor, de ofte har vanskeligt ved at begå sig i sociale sammenhænge.

Der er derfor nogle sproglige forhold, som sagsbehandleren bør være opmærksom på. Jeg vil dels henvise til artiklen "Gode råd til sagsbehandleren – samarbejde med borgere med ADHD", hvor der er opstillet en række enkle opmærksomhedspunkter, der kan styrke sagsbehandlingen i disse sager. Dels vil jeg i det følgende pege på nogle sproglige faldgruber, som man meget nemt kan falde i, men som det vil være en god ide at holde sig fri af.

"...Og ordet "aftalt" fortæller ikke nødvendigvis en ung med ADHD at der her er tale om en beslutning, som oven i købet kan udløse en sanktion, hvis man ikke følger den..."

Vi har et "tilbud" til dig...

Som det var tilfældet i den konkrete sag, kan det godt give anledning til forvirring og misforståelser, når beskæftigelseslovgivningens forskellige foranstaltninger omtales som "tilbud".

Et "tilbud" er i almindelig sprogbrug noget, man kan afslå uden konsekvenser, men sådan skal ordet "tilbud" ikke forstås i jobcentret. Her gives en sanktion, når borgeren ikke tager imod "tilbuddet". Det er derfor ikke uvæsentligt, at sagsbehandleren får tydeliggjort den særlige betydning, som ordet "tilbud" har i beskæftigelseslovgivningen.

Det er også vigtigt, at man som sagsbehandler er opmærksom på dit eget ordvalg. Ofte anvendte ord i jobcentret som "aftale" og "kontrakt" kan også give anledning til misforståelser. F.eks. er det ikke ualmindeligt, at sagsbehandlerens beslutninger om ting som deltagelse i kurser eller opfølgingsmøder omtales som noget, der er aftalt imellem parterne. Og ordet aftalt fortæller ikke nødvendigvis en ung med ADHD, at der her er tale om en beslutning, som oven i købet kan udløse en sanktion, hvis man ikke følger den.

På samme måde indgås der måske en skriftlig "kontrakt" om deltagelse i aktivering, uddannelse eller andet. Igen er det noget sagsbehandleren (selvfølgelig med reference til lovgivningen) har bestemt. Der er ikke tale om en kontrakt indgået imellem to ligeværdige parter. Borgeren har ikke noget valg, såfremt han vil undgå økonomiske sanktioner.

Stå ved magtrelationen

Der er en magtrelation imellem borgeren og sagsbehandleren. Jeg forstår godt, at det kan være fristende for den sagsbehandler, der ønsker at skabe en god stemning under samtalen med borgeren, at underspile denne kendsgerning. Det er imidlertid væsentligt, at magtforholdet ikke søges tilsløret i det sprog sagsbehandleren anvender i sin kommunikation med borgeren.

Klar kommunikation udtrykker respekt for borgeren, styrker hans eller hendes mulighed for at medvirke aktivt og konstruktivt og øger sandsynligheden for, at de lagte planer gennemføres.

Brugen af sanktioner

Som det er omtalt i artiklen om overgangen fra barn til voksen, så bygger beskæftigelsespolitikken i dag på en "noget-for-noget" strategi. Heri indgår muligheden for at give økonomiske sanktioner, såfremt borgeren udebliver fra samtaler, dropper ud af praktik- eller opkvalificeringsforløb, er selvforskyldt ledig osv. Hensigten er selvsagt at få borgeren til at "rette ind". Strategien er formentlig virkningsfuld over for de borgere, der har de personlige forudsætninger for at ændre adfærd.

Men de forhold, der har fået Camilla til at udeblive fra en samtale samt opgive kurset, knytter netop an til hendes handicap. Derfor giver det ikke nogen mening at uddele sanktioner i den konkrete sag. Camilla mangler ikke vilje,

hun mangler evne til at "rette ind". Hun bliver så at sige straffet for sit handicap. Og man opnår kun, at Camilla foruden at have et handicap nu også får økonomiske problemer og et negativt syn på sagsbehandler og jobcenter.

Det er derfor væsentligt – inden man tager sanktioner i anvendelse – at foretage en faglig vurdering af, om borgeren evner at "rette ind" med hjælp fra det pres som en sanktion udgør, eller om der er helbredsmæssige forhold, herunder et evt. psykisk handicap, som udelukker dette.

Sagsbehandleren kunne alternativt som led i en fast rutine over for Camilla og andre voksne med tilsvarende handicap, minde om et forestående møde med en opringning eller en sms. Erfaringerne viser, at en sådan støtte i de fleste tilfælde fører til det ønskede resultat, nemlig at borgeren møder til den indkaldte samtale.

Relevante støttemuligheder i lovgivningen

Som nævnt i artiklen er en række muligheder for særlig støtte i tilknytning til deltagelse i arbejdspraktik, opkvalificerende kursusforløb, arbejdspladsrevalidering, fleksjob, ordinær beskæftigelse og ordinære uddannelsesaktiviteter.

Der kan etableres mentorordning efter Lov om en aktiv beskæftigelsesindsats (§§ 78-81) med henblik på at introducere en borger til praktik, opkvalificerende kursus, arbejdspladsrevalidering, fleksjob og ordinær beskæftigelse. Det, der kendetegner mentorordningen, er, at den har en midlertidig karakter. Er der et mere permanent behov for støtte i de nævnte aktiviteter, kan der efter Lov om kompensation til handicappede i erhverv tilknyttes en personlig assistent i op til 20 timer om ugen.

Borgere under uddannelse har tilsvarende mulighed for at søge støtte til gennemførelse af uddannelsesforløbet på uddannelsesstedet. Her betegnes det som specialpædagogisk støtte og ydes efter uddannelseslovgivningen.

Ovenstående ordninger har et beskæftigelses- eller uddannelsesfremmende formål. Nogle borgere med ADHD eller diagnoser inden for autismspektret har adgang til personlig støtte (hjemmevejleder) efter Servicelovens § 85. Denne form for støtte sigter på at hjælpe borgeren til at fungere i dagligdagen – og kan virke sideløbende med en af de øvrige former for støtte.

Der er principielt ikke noget til hinder for, at én og samme person virker både som støtte efter serviceloven og samtidig som f.eks. personlig assistent for en borger.